

kedv és csak azután a bőség áldását kérte Istentől e nép számára. Ez az a jókedv, melyről annyit beszéltem; ennek kell áthatnia a mi nevelő munkánkat is. Épen ezért olyan sötét, szomorú emlékü esztendő az 1919-ik, mikor a proletárdiktatúra el akarta némítani ajkunkról nemzeti imádságunkat. (Mi ugyan akkor is énekeltük Fehérvár lánglelkű püspökével együtt!)

Magyar nemzetnevelők, értsünk egyet Kölcseyvel, hisz ha nem is dicsekedhetünk mindannyian, mint ő, hogy »Büszke magyar vagyok én, keleten nőtt törzsöke fámnak«, de igaz nemzeti érzésünk egész hevével, a szent meggyőződés áhitatával, vigyázz-állásban énekeljük minden ünnepünkön a főhászt, melyre ő tanított bennünket. Értessük mind az apró honfiakkal a Himmust, így közvetítjük biztósan a kért istenáldást hazánk ifjúságával; törekedjünk kiegyensúlyozott, vidám kedélyű küzdöket állítani a jövő porondjára, kik nemcsak esdve énekelni, de törhetetlen reménnyel várni is tudják az eljövendő »víg esztendőt!«

Námesy Medárd.

FRANCIA NEVELÉSÜGYI REFORMTÖREKVÉSEK.

A szomorú összeomlás szeplőtelen óráiban a vérnélküli forradalom mindent a maga helyére akart helyezni, mert hisz a forradalom semmi más, mint a dolgok eddigi rendjének új elrendezése, más köntösbe bújtatása, más tónusú színezése. Ennek a forradalomnak emberei nem vért, hanem életet ontanak maguk körül. Legszentebb kötelességüknek tartják azokhoz fordulni, akiket nem győztek le — a fiatalokhoz.

Régi igazság: a szerencsétlenség az erény felé hajtja az embert. Az új Franciaországban az erény, hála Isten, ismét közszükségleti cikk lett, ahogy szellemesen mondja *James de Coquet: la vertu reconneue d' utilité publique (Figaro 1940. XII. 10.)* Ujra megjelenhet a Citében, de nem a régi forradalom pusztító erejében, midőn a felhevült hársziák fanatizmusukban zsebkendővel törölték le a vérpadot. Egyre élesebb lesz a hang, amely az ifjúság erkölcsi nevelését sürgeti. A reformok közvetlenül már nem érintik a főiskolai ifjúságot, de ezeknek erkölcsi irányítását mégis legégetőbb kérdésnek tartják. *Castaigne*-nek a híres orvostanárnak a *Revue des Deux Mondes* 1941. március 15-i számában megjelent *La formation morale des étudiants* című cikke bátor analízissel mutat rá azokra a hibákra, amelyek a főiskolai ifjúság előmenetelét és magatartását megbénították. Következtetése: önzetlen mosolyú, tiszta gondolatú, ép lélekben ép testű fiatalságot kell állítani Isten és a haza szolgálatába.

¹ *Prohászka: Soliloquia, I. 318. I.*

Az új francia államforma a közoktatásügyi mellett, (Ministère de l'Instruction Publique) új minisztériummal gazdagodott: a Nevelésügyivel, amelyet *Ifjúságügyinek* is lehetne nevezni. (Ministère de la Jeunesse) Ennek keretében működik a Secrétariat de la Jeunesse, valamennyi ifjúsági egyesületet magába foglaló szervezet.

A közoktatás reformjának a francia fiatalság minden rétegét át kell járni, új szellemet teremtve üdvös újításokat kell magából árasztania.

1934-ben a Doumergue kabinetben egy katona avval a kéréssel állt elő, hogy bízzák meg a közoktatásügyi tárca ellátásával. Ez a katona *Philippe Pétain* volt. Akkor visszautasították a távolbalátó államférfi jogos kívánságát, megtagadták tőle a fiatalság irányítását. Most annál nagyobb bizalommal és lelkesedéssel tekintenek rá, ki hét év után lelkiismeretvizsgálattal kezdte működését.

A *Revue des Deux Mondes* hasábján tárta fel azokat a hibákat, amelyek a francia fiatalság lelkét eltorzították, azokat a hiányokat, amelyek a bukás felé vezették a nemzetet. A tévedések egész láncolatát sorolta fel beismerő mea culpá-val az öreg »családfő«. A nevelésben hiba volt szerinte:

1. Az individualizmus túltengése. Az egyént nem lehet úgy fel fogni, mint az egyedül tekintélyt képviselő valóságot, az egyén csak a társadalom, a haza lelkén keresztül létezik.

2. Súlyos vétek az intellektuális túlterhelés. A kis tanulókat úgy tekintették, mint észlelynt, tiszta értelmet, akit elég csak tanítani, oktatni, hogy szívének és jellemének minden jótulajdonsága önmagától virágozzék ki.

3. Felfedte a marsall az optimista illúzió vészelyét. Az ember nem születik jónak. A tudomány és vallás egyaránt azt hirdeti: a rossz, sajnos, természetünk sajátja.

4. Az értelmet nem lehet büntetlenül teletölteni ismeretekkel. A *bourrage des crânes* megbénítja az élet szárnyaló lendületét, és a kritikai szellem mérges kinövését idézi elő. Ez a szellemi csapás volt a Franciaországra rárohanó veszedelem gyászos hírnöke. Hamis filozófia állt minden józan reform útjában. Az igaz filozófia arról ismer szik, hogy termékenyítő áradata az erény és erkölcs keresztény szellemi láncolatából fakad.

Pétain marsall reformja könnyítést akar tenni. 1. A Tanterv anyagán. 2. A kézügyesség bevezetésével a munka megbecsülésére tanít. 3. A sporttal az együttérzés és a fegyelem szellemét növeli. 4. A jellem formálását hivatalból a szerzetes rendeknek is megengedi. 5. Az ifjúsági szervezetek egységesítésével kezébe veszi a fiatalság céltudatos irányítását.

Tanterv! A holnap iskolájának mint a tüztől, úgy kell óvakodnia az ismeretek halmozásától, nem lehet művelt embereket szériában

gyártani. A könyvszagú műveltség a lustaság melegágya és a haszontalanság szülője. Nem az enciklopédikus tudás a cél. Eme határozott tervek előtt lehetetlen, hogy az eddig használatban lévő iskolai tankönyvek elkerüljék a megérdemelt bírálatot. A sors különös játéka azonban úgy hozta magával, hogy a megújuló reform küszöbén a francia-német demarkációs vonal miatt a szabad övezetben teljesen hiányzanak a régi könyvek, a régi szövegek. Ezt a szerencsés hiányt nevezi Jean Malye *heureuse pénurie*-nek. (Voici 1940. okt.) Az órák zsufolt menetében rövid volt az idő, hogy eleget tegyenek az előírt programnak. Gyors futás következett, és a növendékek nem tudtak elmérülni az előttük fekvő szövegben. Az országmentők gyakorlatiassága hamar eldöntötte a vitát: nem az óraterv-szerű kalkulációk a fontosak, hanem a növendék közvetlen szívbeli kapcsolata a szöveggel. A tankönyv lapjainak alján nyüzsgtek a jegyzetek. Ezekben elveszett a tanár egyénisége, kimerült a tanítvány kezdeményező ereje. Tiszta szöveget (*Texte nu*) követel az új irányzat, ahol a tanár elméjének termékenysége, szívének melege, fiatalságának varázsa búvóli el ajkán csüggő tanítványainak szívét. Intim baráti viszony kialakulását elősegítő órákra gondol a Tervezet, ahol a szöveg kifejezését az igyekezet, a fejtörés, nem pedig a jegyzetekkel megkönnyített magyarázat célozza. Már Platon megmondotta: a város a polgárért van, hanem pedig a polgár a városért. Vagyis a tanításnak nem lehet célja hasonló vagy egyező jegyzetek karói között felnövekedett fiatalság, hanem egyéni észrevételt megkockáztató, bátor, kezdeményező jellem kialakítása.

A csupasz szöveg jelenléte a tanárt is arra kényszeríti, hogy évről-évre frissen, hangulatosan, az első fogalmazás üde erejében adja elő mondanivalóját. Egyszer s mindenkorra véget vet ez a reform annak az ideálnak, amely csak tágítandó térnek tekintette az ifjú értelmét és emlékezőképességét. Számúzi a specialistákat, kik még dicsekszenek szűkös látóköriük tudományá kikiáltott pusztáival. A dogmává avatott jegyzetek tartóssága öli meg a tapogatózó bátorságot, az egyéni utakra csapongó fantáziát és a lélek hajszáleit tápláló titkos kíváncsiságot. A tanítás módszerét eredményesen nem a törvény, nem a Rendtartás, hanem a tanári lelkesedéstől függő odaadás szabja meg. Legyen olyan a tanár, mint a kézműves. Lásson értékes anyagot tanítványában. Faragjon belőle művészi alkotást: értelmet, jellemet. Kötelessége észrevenni azt a távlatot, ahova tanítványa elkóborolhat egyedül, segítség nélkül. Jelölje meg az állomásokat. A hideg szavak között fakasszon életet. A könyvnek nincs joga beszélni. Ebbe a bensőséges gondolatközlésbe csak anyagot, dokumentumot, szöveget szabad szállítani, a szavak szalmája helyett a dolgok magvát.

Henri Longa (Voici, 1940. november) két tulajdonságot követel meg a tanártól: élete alkonyáig tartó fiatalságot és tapasztalatokban gazdagodó munkásságot. Szemináriumszerű miliőt óhajt a jövő:

tanárnemzedék számára. Hisz az *École Normale* sikerének titka nem annyira a tanítás eredményessége, mint a tanár és tanítvány között fennálló bensőséges viszony eltörölhetetlen közvetlenségében állott.

A 75.000 kötetes könyvtár szabad levegője, a növendékek polémiája állandóan frissen tartotta a lelkesedés lángját, az odaadás tüzét. A tanárokkal való közvetlen viszony a »mestereket« lelkü vezetőkké, *directeur de conscience*-á avatta, akik biztos kézzel nyúltak be a rájuk bízott fiatalság jövőjének irányításába. Élesen elítéli az óratervszerű nyugalmi állapotot, amelyet ha egyszer elkészített a tanár, békén ülhet és ismételheti unalomig önmagát. Az új tanítás törvénye az állandó megújulás, a tanárnak és tanítványnak egyaránt a felfedezés újdonságát, az élet keringő friss erejét varázsolja elő. Forró óhaj: a tanár minden 5 évben kapjon 6 hónapi szabadságot, utazza be Franciaországot, ismerje meg nemzetének érverését és újítsa fel esetleg szunyadozó hivatását. Teremtsenek, egy elit *missziós tanári kart*, amelynek tagjait oda küldenék, ahol hanyatlást, fáradságot, ki nem elégtő eredményt észlelnének. Álljon be az osztályba, magyarázzon, lelkesítsen, apostolkodjék és közölje észrevételeit a tanítástól felfüggesztett tanárral. Ne egy óra pusztá benyomását közölje, hanem átértett élmény dús tapasztalatait nyújtsa a rászoruló tanárnak.

Az új iskola nevelési programjának célkitűzése világos. Ráirányítani a tanuló figyelmét a konkrét célokra, ránevelni a nehézségek legyőzésére. Nevesse ki a fölösleges pihenést, nézzen szembe bátran a sorssal. Szakítson a funkcionárius ideállal. Ne idegenkedjék az amerikaiak *Kísérelj meg szerencsédet, Give me a chance* jelszavától.

Logikus következménye ennek az irányzatnak, hogy megtisztelő helyet biztosít az iskolában a *kézügyességnek*. Nemcsak amolyan irányított időöltésről, *loisirs dirigés*, van szó, hanem a munka nevelő értékének elsajátításáról. A növendék lássa keze fáradságának eredményét, örüljön a létrehozott alkotásnak. Ismerkedjék meg a helyi mesterségek népművészeti jelentőségével. Az iskolában tanítsák, tökéletesítsék ezeket, szögezzék le a nép teremtő lelkében született művészi törvények titkait. A középiskolásoknak is találkozni kell az elemek ellenállásával. Ne csak fejükkel, hanem *penser avec les mains*, kezükkel is tanuljanak meg gondolkodni. (*Fr. Berge: Voici, 1940. szept.*)

A fizikai megerőltetés szükségességét célozzák a sport terén bevezetett reformok. *En perfectionnant votre corps vous perfectionnez votre âme*, mondotta Pétain. Az igazi sport szociológiája nem ismeri a sztárokat, nem ismer professzionista turnékat, nem tűri a reklámot és nem kovácsol magának hamis ideálokat. Jean Borotra és munkatársainak hivatása, hogy megtisztítsák a jelenkor mételyezett sportszellemét és a családvédelem szolgálatába állítsák.

El kell tűnni az iskolák messziről csörgő kavicsos udvarának. Minden intézmény köteles egyszerű sportpályát építeni. Saját maga, saját embereivel! Ezt a stadiont szervesen egészíti ki a minden nagyobb községben felállítandó *Maison de Jeunes*, a fiatalok háza, amely a szellem harmóniáját fogja biztosítani a test kultúrája mellett. A furcsa háború, *drôle de guerre* előtti francia fiatalság között *bon ton* volt öregnek, érettnak látszani. *Vieux pour son âge*, ez volt az etikett. Keserűen mondja *E. Lavèrgne: Jeunesse de France* c. cikkében: (Voici, 1940. nov.) *mi voltunk Európa nagyszülei*. A fiatalok egymás között inkább udvariasak, mint bajtársak voltak. A gyermekek egoista szeretetben nőttek fel, és nem egyszer lázadtak fel a szülők ellen, kik minden elszakadásnak, idegen városba való nőülésnek ellene voltak. Elég legyen a Bousardel családra gondolni, a Goncourt-díjas *Les Enfants gâtés*-ra. Az új reform tudja, hogy a fiatalságnak szüksége van szeretetre, az öröm termékenyít, amint a kétség szárít és bénít.

A fiatalság a lángésznek egy faja, mondja egy angol költő. Nem tagadja senki: keserves, küzdelmes, meg nem értett néha a sorsa, de ha az élet öröme járja át, mindenütt alkotást, eredményt gyümölcsöz. Legfőképpen pedig Istenben találja meg örömét, ahhoz emeli arcát, *ad deum qui laetificat juventutem meam*.

*

Figyelemreméltó az a vita és ingadozás, amely az Isten fogalmának az iskolába való hivatalos bevezetése körül indult meg. Eleinte úgy látszott, hogy az új irány emberei egy lépést sem tesznek Isten nélkül. *École sans Dieu a vécu*, az Isten nélküli iskola már a múlté, mondotta *Jacques Chevalier*, ki *M. Ripert-rel* dolgozza ki az új programot. Az 1882-ben megjelent elemi iskolai törvényben nem volt szó az Isten iránti kötelességről, de az 1887. január 17-i rendeletben ismét előtűnik, és ez érvényben volt egészen 1923-ig. Ennek az évek február 23-i újabb fogalmazású törvényéből megjelentésszerűen ismét hiányzott az Istennel szemben köteles feladatok tanításáról szóló rendelet, de 1923. jún. 26-án Léon Berard közoktatásügyi miniszter, ismét előírja. Ezt a paragrafust jöllehet törvény volt, gyakorlatilag a szindikátusok (CGT) szellemétől indiciált tanítótestület nem vette figyelembe, és a február 23-i törvényhez tartotta magát. 1940. november 23-án ismét hitvallást tesznek Isten nevének az iskolába való bevétele mellett. 1941. március hó 17-én legnagyobb meglepetésre *Jérôme Carcopino* államtitkár rádióbeszédében visszavonja a nagy lelkesedéssel, új idők új szellemének bizonyítéka gyanánt beharangozott közoktatásügyi reformot. »A hívők és hitetlenek lelkiismereti szabadságától vezérelve« az »Isten« szót »valeurs spirituelles«, szellemi értékekkel helyettesítette, amin a haza és a keresztény művelődés értendő. Bármint legyen is, a tény »visszatáncolást« jelent. A régi szellem még nem tűnt el, és

a nekirugaszkodó reformok még jó ideig jámbor desiderata-k maradnak. Carcopino megokolása szerint többet ér, ha egyáltalán nem beszélnek az iskolában az Istenről, mintha rosszul beszélnek róla, s többet árt a keresztény szívnek a téves elveken nyugvó teológiai magyarázat, mintha tanítójától a növendék nem is hallja magyarázni az Isten fogalmát. A tanító mutassa be a kereszténységet, mint fenéges valóságot, ne mulassza el a kimagasló szentek példáját idézni, egy Jeanne d'Arc-ét, kit oly magasztalva dicsér Michelet, Saint Vincent de Paul-ét, ki a gunyolódó Voltaire tiszteletét is kivívta.

Carcopino nyilatkozatát a katolikusok nem fogadták kedvezően. *J. Le Cour Grandmaison*, a Fédération Nationale Catholique alelnöke, a *Figaro* 1941. március 24-i vezércikkében csak túlságos óvatossággal mer az államtitkár Istent pótló »szellemi értékeivel« szembeszállni. Logikus következtetése azonban határozott állásfoglalást jelent: ha a kereszténységről beszélünk az iskolában, ha ennek gyümölcsét mutatjuk, lehetetlen meg nem emlékezni a gyümölcsöt létrehozó gyökérről, — Istenről.

Jelen sorokkal egyidőben jelenik meg *Carcopino* fogalmazásában a közoktatás legújabb reformja és még nem tudni mit von vissza abból, amit a Révolution Nationale a lelkesedés tiszta légkörében nagylelkűen megadott, értem ezen a szerzetesrendek tanítási jogát. Ezt a szabadságot tudvalevőleg az 1901. július 1-i törvény 14. §-a, illetőleg az 1904. július 7-i törvény rendelkezése törölte el. Az ominózus törvényt a francia kormány 1940. szeptember 3-i *Emile Mireaux* által aláírt *décret-loi*-val hatályon kívül helyezte. Egy miniszteri rendelkezés előírja, hogy a katolikus iskolák egy vagy két tanítója a Certificat d'études vizsgálóbizottságában helyet foglalhat. Egyelőre nincs rendelkezés, hogy a közép- és felsőfokú iskolák vizsgáló bizottságában is résztvehessenek nem állami iskolák tanárai, de a jég megtört és a szerzetes iskolák bizalommal néznek a jövő felé. Jogosan vannak eltelve optimizmussal, mert az újonnan teremtett ifjúsági mozgalmaknak közel 300.000 ifjút szállítottak. A J. O. C. a katolikus fiatal munkások, J. A. C. katolikus földművesek, J. E. C. katolikus tanulók, J. I. C. a szabad foglalkozások fiatalosága (Jeunesse Indépendante Catholique), J. M. C. katolikus tengerészek (Jeunesse Maritime) stb. tagadhatatlan érdeme, hogy elsőnek ismerték fel a francia fiatalság szívet bénító magányát. Ha a 150.000 cserkészt is hozzájuk számítjuk, még így is a francia fiatalság alig 1/7-e volt megszervezve a múltban.

*

Ezeknek a különböző egyesületeknek közös vezénylése, egységes irányítása magától érthető követelmény. A *Grouper*, *Unifier*, *Fédérer* mozgalom nem ismeri a társatlan fiatalembert, ezért két hatalmas szervezet megalapításával akarja elősegíteni a fiatal Fran-

ciaország reformját. Az Ifjúsági Munkatáborok *Chantiers de la Jeunesse* és a Francia Pajtások *Compagnons de France* intézménye áll ma az érdeklődés előterében.¹ A *Chantiers de la Jeunesse* a 20 éves fiatal emberek tábora. A háborúból csak a visszavonulás, az összeomlás, a fejvesztett menekülést ismerhették meg. Ezeket szélnek eresztteni annyi lett volna, mint a csüggedést örökre bennfelejtetni nyílnak induló lelkükben. A július 30-án kelt rendeletben az 1939. év utolsó két, illetőleg 1940. év első harmadában sor alá kerülő fiatalságot a Ministère de la Jeunesse rendelkezése alá helyezték. Kötelesek hat hónapig nem katonai jellegű szolgálatot teljesíteni, számuk kb. 100.000. Jelenleg a meg nem szállt területen dolgoznak 40 táborban. Valamennyien egy táborparancsnok vezénylete alatt állanak. A tábor 12 csoportra oszlik, maga a csoport pedig 20 csapatra (équipe) tagozódik. Az egyes csoportoknak nevük van: Turenne, Foch, Finlande, Lyautey, stb. Lehetőleg erdős helyet választanak (Hautes Alpes, Grande Chartreuse) oly tájakat, ahol a természet szépsége és ereje örömmel tölti el szívünket. Egy tábor kb. 2400 lelket számlál. A legkisebb sejt 20 emberből áll. (Patrouille.) Egyelőre felhasználják a megmaradt katonai készletet. Kaki színű svájci sapka, színes kék öv. Ruhájuk színe rövidesen erdőzöld lesz.

Feladatuk a meg nem művelt szántóföldek megmunkálása, erdő-kitermelés, sportpályák építése stb. Napi öt óra munkaidő kötelező. A munka ritmusának mellékcélja a különböző társadalmi osztályból kikerülő ifjak keveredésének elősegítése, a társas szellem, a bajtársiasság kialakítása. A munka nem cél, csak eszköz. A táborok önálló életet élnek. Mindegyiknek van könyvtára, ujságja, ez a többi táborral való kapcsolatot segíti elő. Esti viták a mindennapi élet nehézségeit világítják meg. Régi énekek, szavalókórus egészítik ki a szellemi képzés keretét.

A másik nagy ifjúsági mozgalom, amely a 15—20 éves fiatalokat gyűjti maga köré a *Compagnons de France*, 1940. augusztus 4-én született meg a Randan-i park ölelő zöldjén.

Megalapítója *Henri Dhavernas*, ki jelenleg a Pajtások Mestere; Maître *Compagnons*. Egyenruhájukon (alpesi kék sapka, kék ing, kék nadrág) egyetlen fehér csík a nyakkendőjük. Jelvényük fehérrel hímzett kakas piros alapon, amelyet a szívük fölött viselnek. Számuk jelenleg 8000. *Céljük*: lerombolni mindazokat a jelenségeket, amelyek méltatlanok a francia fiatalsághoz, a pénz imádatát, a kényelmet, a ruhában való különcökdést; megszerettetni a munkát, megismertetni a szabad természetet, az igazi Tour de France-ot, az ország ismeretlen kincseit és értékeit. Egy szakaszban (compagnie) 50 fíu van. Ezekben belül újabb tízes tagozódás (équipe) mozdítja

¹ Az 1940. júl. 30-i törvény három cikkelyét és a szervezet szabályait *Paul Haurigot: Jeunesse Voici de nouvelles Routes...* 1940. Sequana Éditeur. p. 11. ismerteti.

elő a pajtási szellem születését. Az élet nyáron táborokban folyik, télen barakokban. Heti 30 óra munkaidő kötelező. Ujságjuk a *Compagnons*. Nincs benne semmi az ifjúsági folyóiratok gügyögő hangjából, sem az önképzőkori lapok doktrinér szelleméből. Evvel sikerült megteremteni a 15—18 éves fiúk érdeklődési körének megfelelő sajtót. Politika madártávlatból, időszerű események anekdotaizüen elmesélve, jegyzetek korunk nagyjairól, eljövendő foglalkozást megkedveltető cikkek: városrendezésről, boxolás meg-nemesítéséről, gyarmatvilágról stb., oly kérdések, amelyek az ifjúság lelki világát maradék nélkül kielégítik. Az állandóan egy körzetben működő *Compagnons*-ok mellé egy vándorcsoportot állítottak fel *Compagnie itinérante*. Ez különféle mesterségekre (órák, cipész, kovács, ács, lakatos, mechanikus, stb.) készülő ifjakból áll, kik körüljukon kisebb községekbe látogatnak el, és a lakosok rendelkezésére állanak.

A *Compagnons* mozgalomnak célja, hogy a dolog, a munka fogalmából eltüntesse a belemagyarozott kényszer, és robot mellékízét, a hagyományos *corvée obligatoire*-t, és helyette az alkotás örömét plántálja az ifjúság szívébe. Fizikai és erkölcsi bátorságot önt a fiatalokba, kezdeményezést és vállalkozó szellemet ébreszt fel.

Tenace au travail

Préte la main à tous;

Sache que l'argent est corrupteur.

Elszántán a munkában

Segíts, akin tudsz;

Tudd, hogy a pénz megrontó valami...

éneklik indulójukban. Lelkesedésük az újjáépülő Franciaország vígasztaló reménye.

Az ifjúsági mozgalommal foglalkozó francia írók René Guilouin, Fr. Berge, Gerard Boutelleau, Ch. Tardieu, L. E. Faure, J. Malye, E. Lavergne, G. Ravon és H. Longa kritikája és keserű szavai közel sem jelentik az egész francia fiatalság, a nevelés, az addigi közoktatásügy elítélését, hanem a rossz *pásztorok* által elhanyagolt nyáj helyes útra való terelését. Jelenti az őszinte beismerést, a »módszer« túlkapása ellen való jogos visszahatást. Jelenti a szívuralmát a percekre beskatulyázott előadás ellen. Jelenti a gyakorlatiasság, a széles látókör felszabadulását minden áporodott jegyzetes kiadással szemben. Jelenti a francia szellem magára ébredését, ami eddig is virágzott, mert hisz a modern *Tour de France*-ok sem tesznek mást, mint az igazi francia lelkeség fiatalos virágát szedik csokorba és helyezik követendő példának a nemzet lelkiismerete elé.

Gábrriel Asztrik.